

پیشگفتار

پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و استقرار نظامی بر اساس آموزه‌ها و احکام آن در ایران از یک سو و شکست مکتب‌های بشری و ناکامی نظام‌های گوناگون اجتماعی در تأمین نیازهای مادی و معنوی انسان از سوی دیگر، بر گستره انتظار بشر از اسلام افزوده است.

انتظار آن است که اسلام به عنوان دین هدایت فرد و اداره جامعه تبیین، نظام‌های اجتماعی آن ترسیم و دیدگاه آن در مواجهه با یافته‌های علوم انسانی و مکاتب بشری، با منطقی مستدل و مستند ارائه گشته، بینش‌ها، ارزش‌ها و منش‌های دینی متدینان، آسیب‌شناسی و ساحت قدسی دین از پیرایه‌های موهوم و موهون، پیراسته گردد.

تحقق این امور، پژوهشی دقیق، جامع و سامان‌مند پیرامون کشف و بازآفرینی آموزه‌های اسلام و نظام‌های اجتماعی آن و همتی والا و تلاشی شایسته و روزآمد را می‌طلبد و این امر بدون تأسیس نهادهای پژوهشی و آموزشی محض و کارآمد میسر نیست.

بدین منظور پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که نهادی علمی و غیرانتفاعی است در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی و فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری و نوزده گروه علمی تخصصی در سال ۱۳۷۳ تأسیس گردید.

پژوهشکده نظام‌های اسلامی، که مشتمل بر شش گروه اخلاق، اقتصاد،

حقوق، سیاست، مدیریت اسلامی و اندیشه جوان است، به طور خاص با مطالعه نظام‌های اجتماعی، اهداف زیر را تعقیب می‌کند:

۱. کشف و طراحی نظام‌های سیاسی، حقوقی و اقتصادی اسلام؛
۲. تحقیق و تبیین عالمانه مبانی و مباحث اساسی نظام‌های اجتماعی اسلام و ارائه الگوهای کاربردی در قلمرو آن؛
۳. آسیب‌شناسی نظری و کاربردی نظام جمهوری اسلامی ایران و مدد رسانی به متولیان امور و بستر سازی برای تحقق کامل‌تر نظام‌های اسلامی؛
۴. تحقیق در باب مسائل مستحدثه به انگیزه گره‌گشایی در زمینه نیازهای نوپیدای فقهی؛
۵. پاسخ‌گویی به شبهات مطرح در باب فقه و نظام‌های سیاسی، حقوقی و اقتصادی اسلام؛
۶. شناخت و نقد علمی مکتب‌ها و نظام‌های معارض.

تحقیق حاضر که نتیجه تلاش علمی جمعی از محققان ارجمند با اشراف جناب دکتر محسن مهاجرنیا در گروه سیاست پژوهشکده نظام‌های اسلامی است، به موضوع اندیشه سیاسی اسلام می‌پردازد. موضوع تحقیق عنوان عامی است که مشتمل بر معرفت‌های مختلف اسلامی است. بخشی از رویکرد سیاسی اسلام به مباحث فکری و اعتقادی بر می‌گردد که در تبیین و دفاع از اصول و بنیادهای سیاسی و اساسی دین کاربرد دارند؛ مانند نقش توحید در جامعه و نقش رسالت و امامت و انتظار بشر از دین در اداره زندگی سیاسی که اصطلاحاً به آن «کلام سیاسی» اطلاق می‌شود. بخشی دیگر در مباحث رفتاری و تکالیف اجتماعی و سیاسی مکلفان حقیقی و حقوقی متمرکز است که با اصطلاح علمی «فقه سیاسی» شناخته می‌شود. بخشی دیگر از رویکرد سیاسی اسلامی در قالب مباحث هنجاری، اخلاقی و عرفانی طرح شده است که با عنوان «اخلاق مدنی اسلام» و «عرفان سیاسی اسلام» شناخته می‌شود. یک بخش مهم از رویکرد سیاسی اسلام در قالب مباحث کلی و نظری ارائه شده است که با عنوان علمی «فلسفه سیاسی اسلام» مورد توجه پژوهشگران قرار

گرفته است. البته در این میان متفکران مسلمان گاهی در قالب شیوه‌های نوینی همانند «اندرزنامه سیاسی»، «سیاست‌نامه» و «سفرنامه سیاسی» اندیشه‌ها و دیدگاه‌های سیاسی اسلامی خود را ارائه داده‌اند. آنچه در این مجموعه تقدیم می‌شود، به طور عمده در دو حوزه معرفتی «فلسفه سیاسی اسلام» و «فقه سیاسی» متفکران شیعی، متمرکز شده است. از مهم‌ترین راه‌های دستیابی به اندیشه سیاسی اسلام، تبیین اندیشه سیاسی متفکران مسلمان در قالب تکن‌نگاره‌ها و تحلیل دوره‌ای آن است. پژوهش حاضر رسالت خود را در مرحله نخست می‌داند و بر این باور است که راه رسیدن به اندیشه سیاسی اسلام تبیین درست اندیشه سیاسی متفکران در حوزه‌های مختلف می‌باشد.

بر خلاف تلقی کسانی که قائل به جدایی حوزه دین از سیاست هستند و یا بر این باورند که فقه شیعه از سیاست به دور بوده است و یا فیلسوفان و فقیهان شیعی در گوشه عزلت زیسته‌اند و به مباحث سیاسی توجه نداشته‌اند و یا اینکه اسلام فلسفه سیاسی ندارد، ادعای این تحقیق آن است که پیوستگی وثیق اسلام و سیاست به گونه‌ای است که فیلسوفان مسلمان و فقیهان شیعی که نمایندگان فکری اسلام هستند به خوبی توانسته‌اند اندیشه سیاسی اسلام را مطرح کنند.

این تحقیق در سه مجلد و در چهارچوب فقه سنتی و فلسفه اسلامی به توصیف و تحلیل اندیشه سیاسی متفکران می‌پردازد. آنچه فرا روی شما است جلد اول از این مجموعه است که با عنوان فرعی «فلسفه سیاسی اسلام» می‌باشد.

در پایان لازم می‌دانیم از دانشور گرامی و محقق محوری این پژوهش، جناب دکتر محسن مهاجرنیا و نک نک همکارانشان که در تهیه و تدوین این مجموعه نفیس تلاش کرده‌اند تقدیر و تشکر نماییم. همچنین از همه اساتید و صاحب‌نظرانی که در ارزیابی و نظارت بر مقالات همکاری داشته‌اند سپاسگزاری می‌شود. از ریاست محترم پژوهشگاه جناب استاد حجت‌الاسلام و المسلمین حاج آقای رشاد که نقش به‌سزایی در شکل‌گیری مجموعه ایفا کرده‌اند و همه اعضای محترم شورای علمی گروه آقایان دکتر جهان‌بزرگی،

دکتر حشمت‌زاده، دکتر تقوی و حجت‌الاسلام مهدوی که در سامان‌یابی مجموعه بذل عنایت داشته‌اند و سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که مسئولیت آماده‌سازی، انتشار و توزیع آن را بر عهده دارد، کمال تشکر را داریم.

در خاتمه امیدواریم نظرات و دیدگاه‌های صائب خوانندگان عزیز و علاقمندان به حوزه اندیشه سیاسی اسلام، ما را در اصلاح و تلطیف مجموعه حاضر یاری نماید.

پژوهشکده نظام‌های اسلامی

گروه سیاست

اندیشه سیاسی متفکران اسلامی

جلد اول: فلسفه سیاسی اسلام

به اهتمام: محسن مهاجرنیا

شناسنامه پژوهشی اثر

عنوان طرح نامه: تاریخ اندیشه سیاسی متفکران مسلمان
(جلد یک: فلسفه سیاسی)

پژوهشکده: نظام های اسلامی، گروه علمی: سیاست،

محقق: جمعی از محققان زیر نظر محسن مهاجرنیا

ناظر علمی: محسن مهاجرنیا

ارزیابان علمی: احمد جهان بزرگی، سید ناصر تقوی، غلامرضا مهدوی و محمدباقر حشمت زاده

موضوع اصلی: تاریخ اندیشه سیاسی متفکران مسلمان

موضوع فرعی: فلسفه سیاسی

مدت انجام تحقیق: ۳ سال

فهرست

پیشگفتار.....	۱۹
مقدمه.....	۲۳
مفهوم اندیشه سیاسی.....	۲۸
گونه‌شناسی اندیشه سیاسی اسلام.....	۳۳
سیر تحول اندیشه سیاسی.....	۳۴
گفتار اول: اندیشه سیاسی فارابی.....	۳۹
زندگی و زمانه فارابی.....	۴۱
ولادت فارابی.....	۴۱
تحصیلات فارابی.....	۴۲
مذهب فارابی.....	۴۴
حیات سیاسی فارابی.....	۴۵
فصل اول: انسان و جامعه.....	۵۱
منشأ حیات اجتماعی.....	۵۲
۱. دیدگاه ضرورت و اضطرار.....	۵۲
۲. دیدگاه طبیعی - غریزی.....	۵۳
۳. دیدگاه طبیعی - عقلانی.....	۵۳
۴. دیدگاه روانی.....	۵۳
ماهیت جامعه و اجتماع.....	۵۵

۱. غایت‌گرایی ۵۶
۲. ارکانیسم ۵۶
۳. ارتباط و انسجام درونی ۵۶
۴. تعامل و تعاون ۵۶
۵. ابزارانگاری ۵۷
- انواع اجتماعات ۵۷
- سطح اول: تقسیم مادی اجتماعات ۵۷
۱. اجتماع عظماء ۵۷
۲. اجتماع وسطا ۵۷
۳. اجتماع صغرا ۵۷
- سطح دوم، تقسیم ارزشی اجتماعات ۵۸
۱. اجتماع فاضل ۵۸
۲. اجتماع مدینه ۵۸
۳. اجتماع امت ۵۹
۴. اجتماع معموره ۵۹
- فصل دوم: سیاست‌شناسی فارابی ۶۱
- تعریف و جایگاه سیاست ۶۱
- الف. فلسفه مدنی ۶۲
- ب. علم مدنی ۶۳
- ج. فلسفه انسانی ۶۴
- تعریف سیاست به معنای خاص ۶۴
- الف. سیاست مدنی ۶۵
- ب. صناعت ملکی ۶۵
- موضوع سیاست ۶۷
- بخش اول ۶۷
- بخش دوم ۶۸
- روش‌شناسی علم سیاست ۷۰

فصل سوم: حکومت مطلوب فارابی ۷۳

تعریف حکومت مطلوب ۷۳

الف. تعریف حکومت از منظر رهبری فاضل ۷۴

ب. تعریف حکومت از منظر عناصر آن ۷۵

ج. تعریف حکومت از منظر سیاست فاضله ۷۵

اشکال حکومت مطلوب ۷۶

الف. حکومت فردی ۷۶

ب. حکومت جمعی ۷۸

مشروعیت حکومت مطلوب ۷۹

۱. مشروعیت الهی ۸۰

۲. مقبولیت اجتماعی ۸۱

قدرت و حاکمیت ۸۲

۱. قدرت مطلقه ۸۳

۲. قدرت ناقصه ۸۴

فصل چهارم: ساختار حکومت مطلوب ۸۵

ساختار حکومت ۸۵

الف. عنصر رهبری ۸۷

۱. رئیس اول ۸۸

۲. ریاست تابعه مماثل ۹۱

۳. ریاست سنت (ولایت فقیه) ۹۲

اوصاف و شرایط رئیس سنت ۹۳

۴. رؤسای سنت ۹۶

۵. رؤسای افاضل ۹۷

ب. نهادهای حکومتی ۹۸

۱. بخش فضایل و علوم ۹۹

۲. بخش فرهنگ و ارشاد ۹۹

۳. بخش کارگزاران ۱۰۰

فصل پنجم: گروه‌های موجود در حکومت فاضله..... ۱۰۵

گروه‌ها و جناح‌های صنفی - سیاسی..... ۱۰۵

جناح اول: نخبگان فکری..... ۱۰۶

۱. گروه فیلسوفان..... ۱۰۶

۲. گروه جدلیون..... ۱۰۷

۳. گروه سوفسطائیون..... ۱۰۷

۴. گروه واضعان نوامیس..... ۱۰۷

۵. گروه متکلمان..... ۱۰۷

۶. گروه فقیهان..... ۱۰۷

۷. گروه ذوالالسنه یا مبلغان دینی..... ۱۰۸

جناح دوم؛ گروه‌های نوابت..... ۱۰۸

۱. گروه مقتنضان (فرصت‌طلبان)..... ۱۰۸

۲. گروه محرقه..... ۱۰۸

۳. گروه مارقه..... ۱۰۹

۴. گروه مسترشدین..... ۱۰۹

۵. گروه جاهلان..... ۱۰۹

۶. گروه قاصرین..... ۱۰۹

۷. گروه گمراهان..... ۱۰۹

۸. گروه شکاکان..... ۱۰۹

۹. گروه نسبی‌گرایان..... ۱۱۰

۱۰. گروه پندارگرایان..... ۱۱۰

حکومت گروه‌های نوابت..... ۱۱۰

۱. اصلاح..... ۱۱۰

۲. اخراج و تبعید..... ۱۱۰

۳. مجازات..... ۱۱۰

۴. حبس و زندان..... ۱۱۱

۵. استخدام و استعبداد..... ۱۱۱

جناح سوم؛ گروه‌های غیرمذنی (بهمیون)..... ۱۱۱

- ۱۱۲.....وظایف حکومت در قبال گروه‌های غیرمدنی
- ۱۱۵.....فصل ششم: حکومت نامطلوب در اندیشه فارابی
- ۱۱۵.....خاستگاه حکومت نامطلوب
- ۱۱۵.....الف. نوع رهبری
- ۱۱۶.....ب. نوع دیانت
- ۱۱۶.....ج. نوع غایت
- ۱۱۷.....مبانی نظری حکومت‌های نامطلوب
- ۱۱۷.....۱. واقعیت‌گرایی مادی
- ۱۱۸.....۲. انکار حاکمیت الهی
- ۱۱۸.....۳. اعتقاد به قانون طبیعی تنازع بقا
- ۱۱۹.....۴. اعتقاد به عدالت طبیعی
- ۱۱۹.....۵. عدم اعتقاد به طبیعی بودن حیات اجتماعی
- ۱۲۰.....انواع حکومت‌های نامطلوب
- ۱۲۱.....۱. حکومت جاهله
- ۱۲۱.....انواع حکومت جاهله
- ۱۲۶.....۲. حکومت‌های فاسقه
- ۱۲۷.....انواع حکومت‌های فاسقه
- ۱۲۷.....۳. حکومت‌های ضاله
- ۱۲۸.....انواع حکومت‌های ضاله
- ۱۲۸.....۴. حکومت‌های مبده
- ۱۲۹.....عوامل تحول در مدینه فاضله
- ۱۳۰.....انواع حکومت مبده
- ۱۳۱.....گفتار دوم: اندیشه سیاسی اخوان الصفا
- ۱۳۳.....آشنایی با گروه اخوان الصفا
- ۱۳۶.....اوضاع اجتماعی و سیاسی دوره اخوان الصفا
- ۱۳۹.....اوضاع فرهنگی دوره اخوان الصفا

فصل اول: مبانی اندیشه سیاسی.....	۱۴۳
الف. معرفت‌شناسی اخوان‌الصفاء.....	۱۴۳
۱. شناخت حسی.....	۱۴۳
۲. شناخت عقلی.....	۱۴۴
۳. شناخت نفسی.....	۱۴۵
اهمیت فلسفه در دیدگاه اخوان‌الصفاء.....	۱۴۶
ب. نگرش اخوان‌الصفاء نسبت به هستی.....	۱۴۷
ج. انسان در فلسفه اخوان‌الصفاء.....	۱۵۰
ماهیت انسان.....	۱۵۰
مراتب انسان‌ها.....	۱۵۲
گوناگونی اخلاق انسان‌ها.....	۱۵۳
الف. گوناگونی طبایع و مزاج انسان‌ها.....	۱۵۴
ب. گوناگونی جغرافیایی و تفاوت بلاد و شهرها.....	۱۵۴
ج. تأثیرپذیری از احکام نجوم.....	۱۵۴
د. آداب و رسوم و تربیت.....	۱۵۴
فصل دوم: فلسفه سیاسی اخوان‌الصفاء.....	۱۵۵
تعریف سیاست.....	۱۵۵
منشأ سیاست.....	۱۵۶
انواع سیاست.....	۱۶۰
سیاست نبوی (کشورداری پیامبران).....	۱۶۰
سیاست ملوکی (کشورداری جانشینان پیامبران).....	۱۶۱
سیاست عامه (کشورداری توده).....	۱۶۳
سیاست خاصه (خانواده‌داری).....	۱۶۵
سیاست ذاتی (خودشناسی).....	۱۶۷
تحلیلی اجمالی بر تقسیم‌بندی اخوان از علم سیاست.....	۱۶۷
فلسفه اجتماعات انسان و جامعه.....	۱۶۹
قشربندی اجتماعی.....	۱۷۲
صنایع و مشاغل اجتماعی.....	۱۷۳

۱۷۴.....	اقسام اجتماعات
۱۷۴.....	مدینه
۱۷۵.....	اجتماع امت
۱۷۵.....	دولت جهانی
۱۷۷.....	فصل سوم: جایگاه حکومت و دولت در اندیشه
۱۷۷.....	تعریف دولت
۱۷۹.....	خاستگاه دولت
۱۷۹.....	نظریه خاستگاه الهی دولت
۱۸۰.....	نظریه طبیعی دولت
۱۸۲.....	نظریه قرارداد اجتماعی
۱۸۴.....	شکل گیری دولت در اندیشه اخوان الصفا
۱۸۵.....	انواع دولت در اندیشه اخوان الصفا
۱۸۵.....	الف. دولت اهل خیر
۱۸۶.....	ب. دولت اهل شر
۱۸۸.....	تحول دولت
۱۹۱.....	فصل چهارم: انواع نظام های سیاسی
۱۹۱.....	خلافت و امامت
۱۹۳.....	وظایف و اختیارات معنوی انبیا و جانشینان آنان
۱۹۴.....	وظایف و اختیارات دنیایی انبیا و جانشینان آنان
۱۹۴.....	دین و سیاست در نظام نبوی
۱۹۷.....	شرایط خلفا و جانشینان انبیا
۱۹۸.....	سلطنت و پادشاهی
۲۰۲.....	نهادهای سیاسی و اجتماعی
۲۰۲.....	راهبردهای عملی اخوان الصفا برای تداوم حکومت
۲۰۵.....	گفتار سوم: اندیشه سیاسی خواجه نصیرالدین طوسی
۲۰۷.....	مقدمه
۲۰۷.....	اجمالی از زندگی نامه خواجه نصیرالدین طوسی (۵۹۷ - ۶۷۲)

فصل اول: دستگاه فلسفی اندیشه سیاسی خواجه نصیرالدین طوسی	۲۱۱
بنیادهای معرفت‌شناسی اندیشه سیاسی خواجه نصیرالدین طوسی	۲۱۱
بنیادهای وجودشناسی (هستی‌شناسی) اندیشه سیاسی خواجه نصیرالدین طوسی	۲۱۴
انسان‌شناسی	۲۱۶
انسان و جامعه	۲۱۶
انسان و سیاست	۲۱۷
فصل دوم: سیاست در اندیشه سیاسی خواجه نصیرالدین طوسی	۲۱۹
تعریف سیاست	۲۱۹
منشأ سیاست	۲۲۰
جایگاه سیاست	۲۲۳
رابطه دین و سیاست	۲۲۵
فصل سوم: حکومت در اندیشه سیاسی خواجه نصیرالدین طوسی	۲۲۹
حکومت	۲۲۹
منشأ حکومت	۲۲۹
غایت حکومت	۲۳۱
انواع حکومت‌ها	۲۳۱
الف. حکومت (فاضله) مطلوب	۲۳۲
شرایط حاکم	۲۳۳
ساختار حکومت	۲۳۵
الف. نهاد رهبری	۲۳۶
مراتب رهبری	۲۳۶
مراتب ریاسات عظمی	۲۳۷
۱. ریاست ملک علی‌الطلاق	۲۳۷
۲. ریاست شورایی	۲۳۷
۳. ریاست سنت	۲۳۸
۴. ریاست اصحاب سنت	۲۳۸
ریاسات غیر عظمی	۲۳۸
ب. نهاد فرهنگ و ارشاد (دَوّی الآئینه)	۲۳۹

- ج. نهاد محاسبات اداری و حکومتی (مقداران) ۲۴۰
- د. نظامیان (مجاهدان) ۲۴۱
- ه. اقتصاديون (مالیان) ۲۴۱
- جایگاه مردم در نظام سیاسی ۲۴۲
- طایفه اول: افاضل حکما ۲۴۳
- طایفه دوم: اهل ایمان (مؤمنان) ۲۴۳
- طایفه سوم: اهل تسلیم ۲۴۴
- طایفه چهارم: مستضعفان ۲۴۴
- طایفه پنجم: نمودگرایان ۲۴۴
- انواع حکومت‌های نامطلوب (غیرفاضله) ۲۴۵
- الف. حکومت جاهله ۲۴۵
- ب. حکومت فاسقه ۲۴۶
- ج. حکومت ضاله ۲۴۷
۱. حکومت ضروری (حیوانی و ابتدایی) ۲۴۸
۲. حکومت سوداگر و ثروت‌طلب ۲۴۹
۳. حکومت لذت‌طلب ۲۴۹
۴. حکومت اعتبارطلب (کرامیه) ۲۵۰
۵. حکومت سلطه‌گر (تغلب) ۲۵۱
۶. حکومت آزاد (احرار) ۲۵۲
- نتیجه‌گیری ۲۵۵

گفتار چهارم: اندیشه سیاسی سهروردی ۲۵۷

۱. مقدمه ۲۵۹
۲. منابع و سرچشمه‌های «آیین سیاسی اشراقی» ۲۵۹
۳. طرحی از یک گسست: سهروردی و سنت معمول فلسفه سیاسی ۲۶۱
۴. از خلال آثار: به دنبال «آیین سیاسی اشراقی» ۲۶۲
۵. اصلی بنیادین: «امرالله» چونان مبنای حکومت ۲۶۷
۶. «سیاست بر حق» و «امر الهی» از دیدگاه سهروردی ۲۷۱

۲۷۲.....	۷. رئیس‌مدینه و کسبِ حکمت.....
۲۷۴.....	۸. «حکمت» در خدمتِ «حکومت».....
۲۷۸.....	۹. آشکارگی کرامات و اعتبار سیاسی.....
۲۸۱.....	۱۰. نکته‌ای به سکوت برگزار شده.....
۲۸۲.....	۱۱. پرده‌های از ابهام؛ ماجرای قتلِ سهروردی.....
۲۸۹.....	۱۲. شکستِ سکوت؛ حسدِ حاسدان یا آیینِ سیاسی.....
۲۹۳.....	گفتار پنجم: اندیشه سیاسی سید جمال‌الدین اسدآبادی.....
۲۹۵.....	فصل اول: زندگی و زمانه.....
۲۹۵.....	۱. گذاری بر زندگانی و احوال سید جمال.....
۳۰۰.....	۲. آثار و تألیفات سید جمال.....
۳۰۱.....	فصل دوم: دین، جامعه، سیاست.....
۳۰۱.....	۱. جایگاه سیاست.....
۳۰۵.....	۲. دین و سیاست.....
۳۰۸.....	۳. انسان و جامعه.....
۳۱۳.....	۴. منشأ و غایت حکومت.....
۳۱۹.....	۵. جایگاه مردم در نظام سیاسی.....
۳۲۱.....	۶. احزاب سیاسی.....
۳۲۳.....	۷. انواع حکومت.....
۳۳۰.....	۸. شرایط حاکم.....
۳۳۲.....	۹. ناسیونالیسم (ملی‌گرایی).....
۳۳۴.....	۱۰. مشارکت.....
۳۳۴.....	الف. امریه معروف و نهی‌ازمنکر.....
۳۳۵.....	ب. نقد و انتقاد علمی و اجتماعی.....
۳۳۵.....	فرجام سخن.....
۳۳۷.....	گفتار ششم: اندیشه سیاسی شهید آیت‌الله مطهری.....
۳۳۹.....	مقدمه.....
۳۳۹.....	زندگی‌نامه.....

۳۴۰.....	اهمیت و ضرورت تنقیح اندیشه سیاسی شهید مطهری.....
۳۴۳.....	فصل اول: دین و سیاست.....
۳۴۴.....	جایگاه سیاست در اسلام.....
۳۴۴.....	ادله همبستگی دین و سیاست.....
۳۴۷.....	نسبت دین و سیاست.....
۳۵۱.....	فصل دوم: مشروعیت و مبانی آن.....
۳۵۲.....	۱. زور و غلبه.....
۳۵۲.....	۲. حق طبیعی و فطری.....
۳۵۳.....	۳. سنتی.....
۳۵۳.....	۴. قرارداد و رضایت عمومی.....
۳۵۴.....	۵. کاریزمایی.....
۳۵۴.....	۶. مشروعیت الهی.....
۳۵۵.....	نظری به تقسیم‌های دیگر مشروعیت.....
۳۵۶.....	مشروعیت حکومت دینی.....
۳۵۷.....	۱. مشروعیت حکومت پیغمبر اسلام ﷺ.....
۳۵۷.....	۲. مشروعیت حکومت امامان علیهم‌السلام.....
۳۵۸.....	۳. مشروعیت حکومت عالمان دین.....
۳۵۹.....	تبیین نظریه استاد.....
۳۶۱.....	الف. قرائن و شواهد مشروعیت صرف الهی.....
۳۶۳.....	تحلیل و بررسی.....
۳۶۵.....	ب. قرائن و شواهد مشروعیت الهی - مردمی.....
۳۷۳.....	فصل سوم: زعامت و رهبری در اسلام.....
۳۷۵.....	نظارت یا حکومت فقیه.....
۳۷۷.....	ولایت فقیه.....
۳۷۹.....	اختیارات ولایت فقیه.....
۳۸۱.....	اهداف حکومت دینی.....
۳۸۵.....	فصل چهارم: جایگاه مردم در حکومت اسلامی.....
۳۸۵.....	۱. حاکم، وکیل و امین مردم.....

۲۸۹.....	۲. حق انتخاب حاکم (عدم تحمیل حکومت).....
۳۹۰.....	۳. حق نظارت و انتقاد.....
۳۹۱.....	۴. اصل شورا.....
۳۹۳.....	فصل پنجم: حکومت دینی و آزادی.....
۳۹۳.....	تعریف آزادی.....
۳۹۴.....	آزادی‌های اجتماعی.....
۳۹۵.....	آزادی بیان.....
۳۹۵.....	آزادی بیان، عامل رشد اسلام و انقلاب.....
۳۹۶.....	توصیه‌ای به مخالفان آزادی بیان.....
۳۹۶.....	چگونگی برخورد با شبهات دینی.....
۳۹۷.....	حدود آزادی‌ها.....
۳۹۸.....	تفکیک آزادی اندیشه و عقیده.....
۴۰۱.....	فصل ششم: تحلیل نظریه «جمهوری اسلامی».....
۴۰۱.....	شکل حکومت در عصر غیبت.....
۴۰۳.....	توضیح «جمهوریت».....
۴۰۴.....	توضیح «اسلامیت».....
۴۰۵.....	تناقض‌نمای جمهوریت و اسلامیت.....
۴۰۷.....	علت حذف قید دموکراتیک.....
۴۰۸.....	۱. زاید بودن.....
۴۰۸.....	۲. توهم نبود آن در اسلام.....
۴۰۸.....	۳. ناسازگاری دموکراتیک غربی با اسلام.....
۴۰۹.....	۴. عدم تقلید از غرب.....
۴۱۱.....	گفتار هفتم: اندیشه سیاسی شهید دکتر بهشتی.....
۴۱۳.....	مقدمه.....
۴۱۵.....	فصل اول: مبانی اندیشه سیاسی.....
۴۱۶.....	۱. هدفداری نظام هستی.....
۴۱۹.....	۲. ماهیت انسان.....

۴۲۲.....	آرا و اندیشه‌های سیاسی
۴۲۵.....	فصل دوم: دین و سیاست
۴۲۹.....	فصل سوم: نظام سیاسی اسلام
۴۲۹.....	ماهیت دولت
۴۳۵.....	۳. سلوک حکومت در نظام اسلامی ایران
۴۴۱.....	فصل چهارم: رهبری و امامت در نظام سیاسی اسلام
۴۴۵.....	فصل پنجم: مشارکت و نظارت مردم
۴۴۹.....	فصل ششم: آزادی در نظام سیاسی اسلام
۴۵۵.....	فصل هفتم: قانون و قانون‌گرایی
۴۵۹.....	فصل هشتم: تشکیلات سیاسی و حزب
۴۶۵.....	کتابنامه
۴۶۵.....	کتابنامه گفتار اول
۴۶۹.....	کتابنامه گفتار دوم
۴۶۹.....	ا. کتاب‌ها
۴۷۲.....	ب. مقالات
۴۷۳.....	کتابنامه گفتار سوم
۴۷۴.....	کتابنامه گفتار چهارم
۴۷۴.....	ا. فارسی
۴۷۷.....	ب. انگلیسی
۴۷۷.....	کتابنامه گفتار پنجم
۴۸۰.....	کتابنامه گفتار ششم
۴۸۱.....	کتابنامه گفتار هفتم
۴۸۵.....	فهرست آیات
۴۸۷.....	فهرست روایات
۴۸۹.....	فهرست اشعار
۴۹۱.....	نمایه

اندیشه سیاسی متفکران اسلامی

جلد دوم: فقه سیاسی شیعه

به اهتمام: محسن مهاجرنیا

شناسنامه پژوهشی اثر

عنوان طرح نامه: تاریخ اندیشه سیاسی متفکران مسلمان
(جلد دوم: فقه سیاسی شیعه)

پژوهشکده: نظام های اسلامی، گروه علمی: سیاست،

محقق: جمعی از محققان زیر نظر محسن مهاجرنیا

ناظر علمی: محسن مهاجرنیا

ارزیابان علمی: احمد جهان بزرگی، سید ناصر تقوی، غلامرضا مهدوی و محمدباقر حشمت‌زاده

موضوع اصلی: تاریخ اندیشه سیاسی متفکران مسلمان

موضوع فرعی: فقه سیاسی شیعه

مدت انجام تحقیق: ۲ سال

فهرست

پیشگفتار.....	۱۹
گفتار اول: تفکرات سیاسی شیخ مفید.....	۲۳
فصل اول: اوضاع زمانه شیخ مفید.....	۲۵
مقدمه.....	۲۵
الف: تعدد حکومت‌ها در جهان اسلام و جنگ‌های طرفین بین آنان.....	۲۷
رابطه متقابل حکومت آل بویه و شیخ مفید.....	۲۹
درگیری‌های شیعیان و اهل سنت.....	۳۰
اختلاف‌های اعتقادی، کلامی.....	۳۲
نتیجه‌گیری.....	۳۳
فصل دوم: مبانی تفکرات سیاسی شیخ مفید.....	۳۵
۱. تعریف سیاست از دیدگاه شیخ مفید.....	۳۵
۲. جایگاه سیاست در آثار شیخ مفید (علیه السلام).....	۳۶
الف. کلام و سیاست.....	۳۶
ب. تاریخ و سیاست.....	۳۹
ج. حدیث و سیاست.....	۴۰
د. فقه و سیاست.....	۴۱
فصل سوم: حکومت و دولت.....	۴۳
۱. ضرورت حکومت.....	۴۳

۲. حکومت مطلوب شیخ مفید ۴۳
۳. ماهیت و غایت حکومت ۴۴
۴. هدف‌های حکومت ۴۵
- الف. امنیت اجتماعی و اقتصادی ۴۵
- ب. عدالت اجتماعی ۴۶
- د. مساوات ۴۸
۵. مشروعیت حکومت ۴۹
۶. انواع حکومت در دارالسلام ۵۰
۱. حکومت‌های نامشروع ۵۱
- الف. رابطه مردم مسلمان با سلطان جور ۵۱
- ب. حکومت‌های مشروع ۵۲
- فصل چهارم: حکومت اسلامی و سیاست‌های آن ۵۵
- سطوح حکومت اسلامی ۵۵
۱. حکومت پیامبران ۵۵
۲. حکومت امام معصوم علیه السلام ۵۵
۳. ولایت فقیه در دوره غیبت امام زمان (عج) ۵۶
۴. اوصاف ولی فقیه در دوره غیبت ۶۰
- سیاست‌های دولت اسلامی ۶۳
- سیاست داخلی دولت اسلامی ۶۳
- الف. وظایف متقابل دولت و مردم ۶۳
- الف. امر به معروف و نهی از منکر ۶۷
- جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در سنت معصومان علیهم السلام ۶۸
- شرایط «امر و ناهی» ۶۹
- مراتب امر به معروف و نهی از منکر ۶۹
۱. قلبی ۶۹
۲. زبانی ۶۹
۳. (یدی) یا دست ۷۰
- ب. شوری ۷۰

الف. رابطه مردم با دولت اسلامی: (مشارکت اجتماعی).....	۷۳
ب. منابع مالی حکومت اسلامی.....	۷۴
۱. زکات.....	۷۴
۲. جزیه.....	۷۵
۳. خراج و عمران و آبادی زمین‌ها.....	۷۵
۴. خمس و غنایم.....	۷۶
۵. انفال.....	۷۷
سیاست‌های خارجی حکومت اسلامی.....	۷۹
اصول سیاست خارجی حکومت اسلامی.....	۷۹
اصل اول: دعوت به اسلام.....	۸۰
اصل دوم: رعایت اخلاق اسلامی در روابط بین‌الملل.....	۸۱
اصل سوم: مبارزه با سردمداران کفر.....	۸۲
نتیجه‌گیری.....	۸۵
گفتار دوم: اندیشه سیاسی شهید ثانی.....	۸۷
فصل اول: زندگی و زمانه.....	۸۹
زندگی و شخصیت شهید ثانی.....	۸۹
شهید ثانی از دیدگاه دیگران.....	۹۲
اوضاع سیاسی مذهبی دولت صفوی عصر شهید ثانی.....	۹۲
عملکرد شهید ثانی در برابر دولت‌های صفوی و عثمانی.....	۹۳
فصل دوم: مبانی فکری در اندیشه سیاسی شهید ثانی.....	۹۷
انسان و جامعه.....	۹۷
جایگاه سیاست.....	۹۹
دین و سیاست.....	۱۰۰
فصل سوم: حکومت و رهبری.....	۱۰۳
ضرورت حکومت.....	۱۰۳
ماهیت حکومت.....	۱۰۵

۱۰۵.....	مشروعیت حکومت.....
۱۰۷.....	انواع حکومت.....
۱۰۷.....	حکومت مطلوب.....
۱۰۷.....	حکومت پیامبر.....
۱۰۹.....	حکومت امام.....
۱۱۱.....	حکومت نایب امام (ولایت فقیه).....
۱۱۳.....	دلایل حکومت نایب امام.....
۱۱۳.....	۱. دلیل عقلی.....
۱۱۴.....	۲. دلیل نقلی.....
۱۱۵.....	حکومت نامطلوب (جور).....
۱۱۹.....	فصل چهارم: ساختار نظام سیاسی.....
۱۲۰.....	ساختار افتاء (تقنین).....
۱۲۲.....	ساختار قضایی.....
۱۲۳.....	ساختار اجرایی.....
۱۲۴.....	شرایط حاکم (نایب امام).....
۱۲۶.....	۱. علم.....
۱۲۷.....	۲. عدالت.....
۱۲۹.....	دامنه اختیارات حاکم (نایب امام).....
۱۲۹.....	۱. حوزه مصلحت عمومی.....
۱۳۰.....	۲. حوزه افتاء و قضا و اجرای احکام انتظامی اسلام.....
۱۳۱.....	۳. اقامه نماز جمعه در عصر غیبت.....
۱۳۱.....	۴. تصرف در بیت المال.....
۱۳۲.....	۵. حوزه موقوفات عمومی.....
۱۳۳.....	۶. تألیف قلوب کفار برای جلب مشارکت آنان در جهاد.....
۱۳۵.....	فصل پنجم: فرد و دولت.....
۱۳۵.....	جایگاه مردم در حکومت اسلامی نایب امام.....
۱۳۸.....	حسبه و مشارکت سیاسی فرد.....
۱۳۹.....	جایگاه نظارتی فرد در حکومت.....

۱۴۱.....	امر به معروف ونهی از منکر.....
۱۴۱.....	شرایط امر به معروف و نهی از منکر.....
۱۴۲.....	مراتب و درجات امر به معروف و نهی از منکر.....
۱۴۴.....	شورا.....
۱۴۶.....	جایگاه فرد در نظام سیاسی حاکم جائر.....
۱۴۸.....	مشارکت غیر ساختاری.....
۱۴۹.....	مشارکت فرد در ساختار نظام سیاسی حاکم جائر.....
۱۵۳.....	گفتار سوم: اندیشه سیاسی محقق کرکی رحمته الله علیه
۱۵۵.....	مقدمه.....
۱۵۷.....	فصل اول: زندگی سیاسی و علمی محقق کرکی رحمته الله علیه
۱۶۷.....	مخالفان کرکی.....
۱۶۷.....	۱. علما.....
۱۶۹.....	۲. درباریان و صوفیان قزلباش.....
۱۷۲.....	تألیفات کرکی.....
۱۷۳.....	تأثیرات کرکی.....
۱۷۵.....	فصل دوم: اندیشه سیاسی محقق کرکی.....
۱۷۶.....	۱. ضرورت حکومت.....
۱۷۷.....	۲. دین و سیاست.....
۱۷۹.....	۳. امامت.....
۱۸۴.....	۴. ولایت فقیه یا حکومت مطلوب کرکی در عصر غیبت.....
۱۸۹.....	شرایط فقیه.....
۱۸۹.....	اختیارات فقیه.....
۱۹۱.....	۱. قضاوت.....
۱۹۲.....	۲. دریافت و تقسیم زکات، خمس و خراج.....
۱۹۳.....	۳. افتا.....
۱۹۳.....	نظریه ولایت فقیه در عصر صفوی.....

کرکی و مسئله خراج.....	۱۹۴
میانی نظری همکاری علما و دولت‌های جور (غیر اسلامی).....	۱۹۷
محقق کرکی و مسئله مشروعیت صفوی.....	۲۰۳
نتیجه‌گیری.....	۲۰۷

گفتار چهارم: اندیشه سیاسی محقق اردبیلی.....	۲۰۹
مقدمه.....	۲۱۱
زندگی و زمانه.....	۲۱۱
فصل اول: جایگاه سیاست.....	۲۱۹
ب. منشأ سیاست و حکومت.....	۲۲۰
ج. غایت سیاست و حکومت.....	۲۲۱
د. رابطه دین و سیاست.....	۲۲۲
فصل دوم: حکومت اسلامی.....	۲۲۵
حکومت نبوی.....	۲۲۶
الف. حکومت نبوی.....	۲۲۶
ب. حکومت و امامت معصوم علیه السلام	۲۲۷
ج. حکومت فقه‌های جامع‌الشرایط.....	۲۲۹
۱. دلیل عقلی.....	۲۲۹
۲. دلیل نقلی.....	۲۳۰
الف. اجماع.....	۲۳۰
ب. اخبار.....	۲۳۱
د. حکومت جور.....	۲۳۱
۳. ویژگی‌های نظام سیاسی مطلوب از نظر محقق اردبیلی.....	۲۳۳
الف. ساختار حکومت اسلامی مورد نظر محقق اردبیلی.....	۲۳۳
ب. شرایط حاکمان اسلامی.....	۲۳۶
ج. دامنه اختیارات حاکمان.....	۲۴۱
فصل سوم: منابع مالی حکومت اسلامی.....	۲۴۵
۱. انفال.....	۲۴۵

۲۴۶.....	۲. زکات.....
۲۴۷.....	۳. خمس.....
۲۴۷.....	۴. خراج و مقاسحه.....
۲۴۸.....	۵. اموال متفرقه‌ای که در اختیار امام و حاکمان نایب قرار می‌گیرند.....
۲۴۹.....	۶. حقوق متقابل حاکمان و مردمان در نظام سیاسی.....
۲۴۹.....	الف. حقوق متقابل حاکمان و مردم در حکومت حاکمان جور.....
۲۵۰.....	۱. علاقه به پایداری حاکمان جور.....
۲۵۰.....	۲. همکاری و معاشرت با حاکمان جور.....
۲۵۱.....	۳. قبول ولایت از حاکمان جور.....
۲۵۲.....	۴. قبول هدایا و جوایز حاکمان جور.....
۲۵۲.....	ب. حقوق متقابل حاکمان و مردم در حکومت حاکمان نایب.....
۲۶۱.....	نتیجه.....
۲۶۳.....	گفتار پنجم: اندیشه سیاسی محقق نراقی.....
۲۶۵.....	مقدمه.....
۲۶۵.....	زندگی و زمانه.....
۲۶۶.....	آثار مرحوم نراقی.....
۲۶۷.....	شرایط زمانه محقق نراقی.....
۲۷۳.....	فصل اول: انسان و جامعه.....
۲۷۳.....	۱. انسان‌شناسی.....
۲۷۷.....	۲. جامعه‌شناسی.....
۲۸۱.....	فصل دوم: سیاست و حکومت.....
۲۸۱.....	۱. مفهوم و جایگاه سیاست.....
۲۸۳.....	دین و سیاست.....
۲۸۵.....	منشأ و غایت حکومت.....
۲۸۸.....	الف. مفهوم عدالت.....
۲۹۰.....	ب. انواع عدالت.....

ج. آثار و فواید عدالت.....	۲۹۱
۲. عدالت و توسعه اجتماعی.....	۲۹۳
فصل سوم: گونه‌های حکومت.....	۲۹۹
۱. انواع حکومت.....	۲۹۹
۲. حکومت مطلوب.....	۳۰۱
۳. گسترش حاکمیت دینی در اندیشه نراقی.....	۳۰۴
فصل چهارم: مردم و حکومت.....	۳۰۷
۱. مشروعیت سیاسی.....	۳۰۷
۲. مشارکت سیاسی.....	۳۱۲
۱. جایگاه مشارکت سیاسی و اندیشه نراقی.....	۳۱۳
۲. مشارکت فعال.....	۳۱۵
۳. نقش و جایگاه مردم در اندیشه سیاسی نراقی.....	۳۱۶
نتیجه‌گیری و جمع‌بندی.....	۳۱۹
گفتار ششم: اندیشه سیاسی صاحب جواهر.....	۳۲۱
مقدمه.....	۳۲۳
فصل اول: زندگی و زمانه.....	۳۲۵
شرح حال.....	۳۲۶
آثار علمی - فقهی.....	۳۲۷
۱. جواهرالکلام فی شرح شرایع الاسلام.....	۳۲۷
۲. نجات‌العباد فی يوم المعاد.....	۳۲۸
۳. رساله در اصول.....	۳۲۹
مرجعیت و زعامت امور اجتماعی.....	۳۲۹
فصل دوم: دین، جامعه و سیاست.....	۳۳۱
دین و سیاست.....	۳۳۲
فصل سوم: دولت و حکومت.....	۳۳۷
معیارهای طبقه‌بندی حکومت‌ها.....	۳۳۷

۳۳۸.....	انواع حکومت در اندیشه صاحب جواهر
۳۳۸.....	۱. حکومت عادل
۳۳۹.....	۲. حکومت اهل حق
۳۴۰.....	۳. حکومت طاغوت
۳۴۱.....	حکومت مطلوب در عصر غیبت
۳۴۱.....	ولایت فقیه
۳۴۱.....	نظریه ولایت فقیه در دیدگاه صاحب جواهر
۳۴۵.....	ادله ولایت فقیه
۳۴۵.....	مقبوله عمر بن حنظله
۳۴۷.....	روایت ابی خدیجه اولی
۳۴۸.....	روایت دوم
۳۴۸.....	روایت صاحب عصر (عج) [توقیع شریف]
۳۵۰.....	صحیح ابی بصیر
۳۵۰.....	روایت دوم ابی بصیر
۳۵۲.....	شرایط حاکم
۳۵۲.....	۱. فقاہت و اجتهاد
۳۵۴.....	۲ و ۳. بلوغ و کمال عقل
۳۵۴.....	۴ و ۵. ایمان و عدالت
۳۵۵.....	۶. طهارت مولد
۳۵۵.....	اختیارات حاکم
۳۵۸.....	۱. منصب افتاء و حکم
۳۵۸.....	۲. مقام قضاوت و اجرای حدود
۳۶۰.....	۳. جمع‌آوری مالیات اسلامی
۳۶۰.....	۴. تنظیم و اداره امور حکومتی
۳۶۰.....	جهاد با کفار و متجاوزان
۳۶۰.....	جهاد ابتدایی
۳۶۱.....	جهاد دفاعی
۳۶۲.....	جهاد علیه شورشگران

۵. ولایت بر حفظ اموال اطفال و مجانین و غائبین ۳۶۲
۶. فقیه وارث من لا وارث له است ۳۶۳
۷. اقامه نماز جمعه ۳۶۳
۸. رهبری سپاه و لشکریان اسلام ۳۶۳
- هدف و غایت حکومت ۳۶۳
- هدف و غایت حکومت در اندیشه سیاسی صاحب جواهر ۳۶۴
۱. اقامه عدالت ۳۶۴
۲. اجرای احکام اسلامی ۳۶۵
۳. حفظ اساس اسلام و امت اسلامی ۳۶۵
- فصل چهارم: مشروعیت و مبانی آن ۳۶۷**
- انواع مشروعیت ۳۶۸
۱. مشروعیت الهی ۳۶۸
۲. مشروعیت مردمی ۳۶۸
۳. مشروعیت الهی - مردمی ۳۶۸
- مشروعیت حکومت در نظریه صاحب جواهر ۳۶۹
- مشارکت سیاسی و جایگاه مردم در نظام سیاسی ۳۷۱
- ساز و کارهای مشارکت سیاسی ۳۷۳
۱. امر به معروف و نهی از منکر ۳۷۳
۲. نصیحت به ائمه مسلمین ۳۷۴
۳. کمک در نیکی‌ها و پرهیز در بدی‌ها ۳۷۵
- نتیجه‌گیری ۳۷۷
- گفتار هفتم: اندیشه سیاسی شیخ انصاری ۳۸۱**
- فصل اول: زندگی و زمانه ۳۸۳**
- فصل دوم: مفاهیم و دانش‌واژه‌های فقه سیاسی ۳۸۷**
۱. مفهوم اندیشه سیاسی ۳۸۷
۲. مفهوم سیاست ۳۸۹
۳. مفهوم فقه سیاسی ۳۹۱

فصل سوم: مبادی فقه سیاسی شیخ.....	۳۹۳
۱. ابعاد روش اجتهادی و مکتب فقهی شیخ.....	۳۹۳
۲. نوآوری‌ها در اصول و فقه.....	۳۹۵
۳. عوامل موفقیت شیخ.....	۳۹۷
۳.۱. تهذیب و خودسازی اخلاقی.....	۳۹۷
۳.۲. ارتقای جایگاه عقل و خرد در فقه.....	۳۹۸
۱. تفکر عقلی در فرائد الاصول.....	۴۰۱
۲. تفکر عقلی در مطارح الانظار.....	۴۰۳
۳. بهره‌گیری استادانه از پیشینه علمی.....	۴۰۸
۳.۴. گسترش فقه سیاسی.....	۴۰۹
فصل چهارم: قواعد فقه سیاسی.....	۴۱۱
تعریف قواعد فقه سیاسی.....	۴۱۲
هدف‌ها و فواید قواعد فقه سیاسی.....	۴۱۲
ملاک تقسیم قواعد فقه سیاسی.....	۴۱۲
قواعد فقه سیاسی.....	۴۱۳
۱. قواعد عام فقه سیاسی.....	۴۱۳
۲. قواعد خاص.....	۴۱۴
۱. ۲. در عرصه سیاست.....	۴۱۴
۲. ۲. در عرصه اجتماعی و فرهنگی.....	۴۱۵
۲. ۳. در عرصه اقتصاد.....	۴۱۶
۲. ۴. در عرصه نظامی و امنیتی.....	۴۱۶
فصل پنجم: رابطه دین و سیاست از دیدگاه شیخ انصاری.....	۴۱۹
فصل ششم: حکومت دینی از دیدگاه شیخ انصاری.....	۴۲۳
گفتار هشتم: اندیشه سیاسی نائینی.....	۴۳۳
فصل اول: سیاست از دیدگاه نائینی.....	۴۳۵
الف. تعریف سیاست.....	۴۳۵

- ب. جایگاه سیاست ۴۳۶
- ج. دین و سیاست ۴۳۷
- د. جایگاه علم سیاست ۴۳۹
- ه. روش‌شناسی نائینی در سیاست ۴۴۰
۱. تقسیم قوانین شرعی به ثابت و متغیر ۴۴۱
۲. استبداد، شرک عملی است ۴۴۲
۳. محدودیت قانونی ۴۴۴
۴. مجلس شورای ملی و الزام قوانین ۴۴۴
۵. مشروعیت الهی - مقبولیت مردمی ۴۴۴
- فصل دوم: حکومت از دیدگاه نائینی ۴۴۵**
- الف. انسان، جامعه، حکومت ۴۴۵
- ب. انواع حکومت از دیدگاه نائینی ۴۴۶
- الف. عدل ولایتیه ۴۴۶
- ب. جور ولایتیه ۴۴۷
- ج. عدل تملکيه ۴۴۷
- د. جور تملکيه ۴۴۷
- ج. حکومت مطلوب، مقدور، مطرود ۴۴۷
- فصل سوم: راه‌های محدود کردن قدرت سیاسی ۴۶۱**
۱. اصل مشارکت مردم در حکومت ۴۶۱
۲. اصل آزادی نائینی ۴۶۳
۳. اصل مساوات ۴۶۵
۴. اصل اعتماد به رای اکثریت ۴۶۶
۵. اصل تفکیک قوا ۴۶۷
۶. مجلس شورای ملی ۴۶۷
۷. قانون اساسی ۴۶۸
- وظایف هیئت مبعوثین ۴۶۹
- د. ساختار حکومت قدر مقدر از دیدگاه نائینی ۴۷۰
- خاتمه ۴۷۳

کتابنامه ۴۷۵

کتابنامه گفتار اول ۴۷۵

کتابنامه گفتار دوم ۴۷۷

کتابنامه گفتار سوم ۴۷۹

کتابنامه گفتار چهارم ۴۸۳

کتابنامه گفتار پنجم ۴۸۵

کتابنامه گفتار ششم ۴۸۶

کتابنامه گفتار هفتم ۴۸۸

کتابنامه گفتار هشتم ۴۹۰

فهرست آیات ۴۹۳

فهرست روایات ۴۹۷

نمایه ۴۹۹

اندیشه سیاسی متفکران اسلامی

جلد سوم: فقه سیاسی شیعه

جمع آوری: محسن مهاجرنیا

شناسنامه پژوهشی اثر

عنوان طرح نامه: تاریخ اندیشه سیاسی متفکران مسلمان
(جلد سوم: فقه سیاسی شیعه)

پژوهشگر: نظام های اسلامی ، گروه علمی: سیاست،

محقق: جمعی از محققان زیر نظر محسن مهاجرنیا

ناظر علمی: محسن مهاجرنیا

ارزیابان علمی: احمد جهان بزرگی ، ، سید ناصر تقوی ، غلامرضا مهدوی و محمدباقر حشمت زاده

موضوع اصلی: تاریخ اندیشه سیاسی متفکران مسلمان

موضوع فرعی: فقه سیاسی شیعه

مدت انجام تحقیق: ۳ سال

فهرست

پیشگفتار.....	۱۷
گفتار اول: اندیشه سیاسی سید عبدالحسین لاری.....	۲۱
فصل اول: زندگی و زمانه.....	۲۳
۱. از تولد تا هجرت سید لاری به ایران.....	۲۳
هجرت به ایران (لارستان).....	۲۴
۱. درگیری بین خوانین لارستان.....	۲۴
۲. رقابت‌های شدید بین فرزندان حاکم متوفی لارستان (فتحعلی‌خان).....	۲۴
۳. ناامنی راه‌ها و عدم تأمین مالی و جانی به‌خصوص برای قشر قدرتمند تجار لارستان.....	۲۵
۲. از زمان هجرت تا مشروطیت.....	۲۶
اجرای سیاست الهی در مورد یهودیان.....	۲۶
اقدامات ضدسیونری نهضت لارستان.....	۲۷
۳. از مشروطیت تا استبداد صغیر.....	۲۷
الف. ایجاد انجمن اسلامی.....	۲۷
ب. حمایت از مشروطه‌خواهان شیراز.....	۲۸
۴. از استبداد صغیر تا رحلت (وفات).....	۲۸
فصل دوم: آثار سیاسی، اجتماعی (میراث علمی سید لاری).....	۳۳
مقدمه.....	۳۳
۱. بررسی برخی از آثار سیاسی.....	۳۴

۲۵.....	۲. عناوین آثار سیاسی - اجتماعی.....
۳۶.....	۳. اهمیت سید لاری و آثارش.....
۳۹.....	فصل سوم: مبانی و اصول اندیشه سیاسی سید لاری.....
۳۹.....	۱. عوامل مؤثر بر اندیشه سیاسی سید لاری.....
۴۰.....	۲. مبانی معرفتی.....
۴۱.....	۳. روش‌شناسی.....
۴۴.....	۴. بینش و جهان‌شناسی.....
۴۵.....	الف. جهان‌شناسی (جهان‌بینی).....
۴۵.....	۱. اسلام بی‌جان.....
۴۵.....	۲. اسلام تسلیمی (منقاد).....
۴۵.....	۳. اسلام تطبیقی (مقایسه‌ای).....
۴۶.....	۴. اسلام تطبیقی برتر.....
۴۶.....	۵. اسلام راستین و فطری (تنها نظام حقیقی).....
۴۷.....	ب. انسان‌شناسی.....
۴۸.....	ج. جامعه: مفهوم جامعه.....
۵۳.....	فصل چهارم: جایگاه سیاست از دیدگاه سید لاری.....
۵۳.....	۲. تعریف اصطلاحی.....
۵۴.....	تعریف سیاست از نظر فقها و اندیشمندان اسلامی.....
۶۱.....	فصل پنجم: حکومت از دیدگاه سید لاری.....
۶۲.....	انواع حکومت‌ها.....
۶۳.....	غایت حکومت.....
۶۳.....	۱. از بین بردن ظلم که مایه استبداد است.....
۶۸.....	۲. تخصیص آیات و احادیث در مذمت ستمکاران غیرمسلمان است.....
۶۹.....	۳. همکاری با ستمگران در امور مباح.....
۷۰.....	۴. وجوب اطاعت سلطان.....
۷۰.....	۵. بخشایش همگانی الهی.....
۷۱.....	۶. امید به رحمت الهی.....
۷۱.....	۷. تعمیم اجر و ثواب.....
۷۲.....	۸. محبت اهل بیت (علیهم‌السلام).....

۷۳.....	۸. رحمانیت و رحیمیت رحمانی.....
۷۴.....	۹. شفاعت.....
۷۵.....	نتیجه.....
۷۷.....	۲. ایجاد عدالت و مساوات.....
۷۹.....	۳. حفظ مملکت اسلامی: (حفظ حکومت است).....
۸۰.....	ولایت فقیه.....
۸۴.....	دلالت اخبار (روایت بر ولایت فقیه).....
۸۶.....	منشأ اشکالات رد شمول ولایت فقیه.....
۸۷.....	مناصب فقیه.....
۹۰.....	ملزومات حکومت از دیدگاه سید لاری.....
۹۱.....	۱. امر به معروف و نهی از منکر.....
۹۲.....	۲. اقامه حدود در عصر غیبت.....
۹۳.....	۳. امر قضا در عصر غیبت.....
۹۳.....	۴. اقامه نماز جمعه در عصر غیبت.....
۹۴.....	۵. امر به جهاد علیه کفار.....
۹۷.....	فصل ششم: مشروعیت و انواع آن در اندیشه سیاسی سید لاری.....
۹۷.....	مقدمه.....
۱۰۰.....	جایگاه قانون و مجلس از دیدگاه سید لاری.....
۱۱۰.....	مجلس و سید لاری.....
۱۱۱.....	شرایط سه گانه عضویت در مجلس ملی اسلام.....
۱۱۱.....	۱. شرط اول.....
۱۱۱.....	۲. شرط دوم.....
۱۱۲.....	۳. شرط سوم.....
۱۱۲.....	وظایف اعضای مجلس.....
۱۱۳.....	شروط کمال و تکمیل مجلس.....
۱۱۵.....	خاتمه و نتیجه گیری.....
۱۱۹.....	گفتار دوم: اندیشه سیاسی کاشف الغطاء.....
۱۲۱.....	مقدمه.....

فصل اول: زندگی و زمانه کاشف الغطاء.....	۱۲۵
الف. شرح حال.....	۱۲۵
۱. سفرهای ایشان.....	۱۲۶
۲. آثار ایشان.....	۱۲۸
۳. ادبیات سیاسی.....	۱۲۸
ب. شرایط زمانه و اوضاع سیاسی.....	۱۲۹
فصل دوم: زمینه‌های اندیشه سیاسی کاشف الغطاء.....	۱۳۳
۱. زمینه‌های داخلی.....	۱۳۳
۲. زمینه‌های جهانی اندیشه سیاسی کاشف الغطاء.....	۱۳۶
چالش‌های بیرونی جهان اسلام.....	۱۳۷
سلطه استعماری آمریکا.....	۱۳۷
نقش بر آب کردن توطئه آمریکا.....	۱۳۹
ماهیت استعمار نوین در اندیشه کاشف الغطاء.....	۱۴۱
روش‌های مواجهه فعال با استعمار از نظر کاشف الغطاء.....	۱۴۲
۱. راه دعوت و ارشاد.....	۱۴۲
۲. راه مقاومت مسالمت‌آمیز و مبارزه منفی.....	۱۴۲
۳. جنگ و انقلاب و شورش.....	۱۴۳
سلطه صهیونیسم.....	۱۴۳
پدیده کمونیسم.....	۱۴۵
نقش استعمار در فرقه‌سازی در جهان اسلام.....	۱۴۵
۱. بهائیت.....	۱۴۵
۲. وهابیت.....	۱۴۶
فصل سوم: آسیب‌شناسی سیاسی جهان اسلام.....	۱۴۷
الف. تفرقه.....	۱۴۷
وحدت، جوهره اندیشه مرحوم کاشف الغطاء.....	۱۴۷
اختلاف شیعه و اهل سنت.....	۱۴۸
علل و عوامل تفرقه و پراکندگی مسلمانان.....	۱۴۹
شرایط تحقق وحدت.....	۱۴۹
عوامل و راه‌های نیل به وحدت اسلامی.....	۱۵۰

۱۵۰	۱. ابعاد و عوامل اخلاقی و اجتماعی
۱۵۱	۲. ابعاد و عوامل عقیدتی، فکری و فرهنگی
۱۵۱	۳. ابعاد و عوامل سیاسی - اقتصادی
۱۵۲	ب. متولیان امور مذهبی
۱۵۲	ج. حاکمان نالایق
۱۵۳	د. عدم ثبات و استقامت
۱۵۳	هـ. شعارزدگی
۱۵۳	و. نفاق
۱۵۴	ز. از خودیگانگی فرهنگی و غربزدگی
۱۵۴	ح. جهالت دینی
۱۵۴	علت سستی مردم در دین
۱۵۵	راهکارهای برون رفت از بحران ها
۱۵۵	۱. رسیدن به خود آگاهی
۱۵۵	۲. اصلاح درونی
۱۵۵	۳. مشارکت سیاسی فعال
۱۵۶	۴. همراهی عالمان و حاکمان
۱۵۶	۵. اتحاد
۱۵۶	۶. بهبودی اقتصادی
۱۵۷	۷. اصلاح رفتار حکومت ها با مردم
۱۵۷	۸. شناخت دقیق و بی پیرایه دین و مکتب
۱۵۷	۹. اصلاح مراکز دینی و علمی
۱۵۹	فصل چهارم: دین و سیاست
۱۵۹	۱. مفهوم سیاست
۱۶۰	۲. مفهوم قدرت
۱۶۰	۳. دین و سیاست
۱۶۱	۴. دین و مقتضیات زمان و مکان
۱۶۵	فصل پنجم: نظام سیاسی از دیدگاه کاشف الغطاء
۱۶۶	حاکمیت و ویژگی های حاکم
۱۶۷	مراتب ولایت و حکومت

- الف. ولایت خداوند متعال بر بندگان خود..... ۱۶۷
- ب. ولایت پیامبر و ائمه..... ۱۶۷
- ج. ولایت فقیه..... ۱۶۸
- د. ولایت عدول مؤمنین..... ۱۶۸
- ولایت فقیه الگوی حکومت دوران غیبت..... ۱۶۹
- فصل ششم: جایگاه مردم در اندیشه سیاسی کاشف الغطاء..... ۱۷۳
- اقسام حقوق..... ۱۷۴
۱. حقوق انسان در قبال خودش..... ۱۷۴
۲. حقوق میان انسان و خالق خود..... ۱۷۴
۳. حقوق میان انسان و سایر مخلوقات..... ۱۷۴
- تساوی حقوق اجتماعی انسان‌ها..... ۱۷۴
- حق شوری..... ۱۷۵
- نظارت همگانی امر به معروف و نهی از منکر..... ۱۷۶
- احزاب..... ۱۷۶
- جایگاه زنان در جامعه..... ۱۷۷
- فصل هفتم: روابط خارجی حکومت اسلامی..... ۱۷۹
- اصل مسالمت با بیگانگان..... ۱۷۹
- اصل اعتدال در روابط خارجی..... ۱۸۰
- سیاست‌های کلی در مواجهه با بیگانگان..... ۱۸۲
- پیمان‌های حکومت اسلامی با خارج..... ۱۸۳
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۱۸۳
- گفتار سوم: اندیشه سیاسی شهید مدرس..... ۱۸۵
- فصل اول: شرح احوال مدرس..... ۱۸۷
- الف. مدرس و شجاعت..... ۱۸۹
- ب. مدرس و وارستگی..... ۱۹۰
- ج. مدرس و وطن‌خواهی بر پایه تفکر دینی..... ۱۹۱
- فصل دوم: اوضاع اجتماعی و سیاسی ایران در عصر مدرس..... ۱۹۳
- الف. فضای داخلی ایران عصر قاجار..... ۱۹۴

ب. فضای سیاسی بین الملل در عصر قاجار.....	۱۹۵
فصل سوم: جایگاه سیاست از دیدگاه مدرس.....	۲۰۱
فصل چهارم: دولت و حکومت در اندیشه سیاسی مدرس.....	۲۰۹
الف. وطن.....	۲۰۹
ب. مردم (ملت، امت) و جایگاه آنها در مملکت اسلامی.....	۲۱۲
فصل پنجم: خاستگاه و مشروعیت حکومت.....	۲۱۹
۱. عصر حضور معصوم.....	۲۲۲
۲. عصر غیبت و قرارداد اجتماعی.....	۲۲۲
فصل ششم: انواع حکومت و حکومت مطلوب در دیدگاه مدرس.....	۲۲۵
فصل هفتم: ارکان، وظایف و مسئولیت حکومت.....	۲۳۱
الف. قوه مجریه.....	۲۳۲
ب. قوه مقننه.....	۲۳۳
ج. قوه قضائیه.....	۲۳۴
وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های حکومت.....	۲۳۷
الف. وظایف و اختیارات حکومت در سیاست داخلی.....	۲۳۷
ب. وظایف و اهداف حکومت در زمینه سیاست خارجی.....	۲۴۰
فصل هشتم: مدرس و مسئله قانون و عقب‌ماندگی ایران.....	۲۴۷
فصل نهم: غرب و پدیده‌های غربی در نظرگاه مدرس.....	۲۵۷
الف. مدارس جدید.....	۲۵۸
ب. شهرسازی.....	۲۵۹
احزاب سیاسی.....	۲۶۰
گفتار چهارم: اندیشه سیاسی شهید سید محمدباقر صدر.....	۲۶۳
فصل اول: زندگی و زمانه.....	۲۶۵
مشی سیاسی شهید صدر و اوضاع و شرایط عصر وی.....	۲۶۸
آثار و فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی.....	۲۷۲
الف. سیاست و اجتماع.....	۲۷۴
فصل دوم: مبانی نظری اندیشه سیاسی صدر.....	۲۷۹
۱. روش‌شناسی.....	۲۷۹

۲۸۱.....	۲. انسان‌شناسی.....
۲۸۷.....	فصل سوم: دین و سیاست.....
۲۹۰.....	جایگاه سیاست.....
۲۹۲.....	قدرت.....
۲۹۷.....	فصل چهارم: نظام سیاسی در اندیشه صدر.....
۲۹۸.....	نظام باید بر اساس دین باشد.....
۳۰۲.....	الف. حکومت اسلامی.....
۳۰۶.....	مشروعیت حکومت.....
۳۰۹.....	فصل پنجم: انواع و اشکال حکومت.....
۳۰۹.....	۱. حکومت مشروطه.....
۳۱۰.....	۲. حاکمیت ملی و قیمومیت فقیه.....
۳۱۱.....	۳. ولایت فقیه و رهبری مرجعیت.....
۳۱۲.....	انواع حکومت از نظر شهید صدر.....
۳۱۴.....	۱. پایه‌های ایدئولوژیک.....
۳۱۴.....	۲. پایه‌های اخلاقی.....
۳۱۵.....	۳. پایه‌های اجتماعی.....
۳۱۷.....	فصل ششم: اهداف حکومت.....
۳۱۷.....	۱. عدالت.....
۳۱۹.....	۲. آزادی.....
۳۲۳.....	فصل هفتم: شرایط و ویژگی‌های کارگزاران حکومت اسلامی.....
۳۲۵.....	مشارکت.....
۳۲۶.....	ساز و کارهای مشارکت.....
۳۲۶.....	۱. شورا.....
۳۲۷.....	۲. بیعت.....
۳۲۷.....	۳. انتخابات.....
۳۲۸.....	اخلاق کارگزاران.....
۳۳۱.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۳۳۵.....	گفتار پنجم: اندیشه سیاسی امام خمینی.....

۳۳۷.....	شرح حال.....
۳۴۳.....	اندیشه سیاسی.....
۳۴۷.....	منشأ و غایت حکومت.....
۳۴۷.....	۱. عدالت.....
۳۵۱.....	۲. قانون آزادی.....
۳۵۷.....	انواع حکومت‌ها.....
۳۶۷.....	گوهر اندیشه امام: ولایت فقهی.....
۳۷۵.....	الف. دلایل عقلی.....
۳۷۷.....	ب. دلایل نقلی.....
۳۸۳.....	نحوه تحقق نظام ولایت فقیه.....
۳۹۱.....	مشروعیت و مبانی آن.....
۳۹۷.....	حدود اختیارات ولی فقیه.....
۴۰۰.....	۱. قانون الهی.....
۴۰۱.....	۲. قانون موضوعه.....
۴۰۱.....	۳. عدالت.....
۴۰۲.....	۴. امر به معروف و نهی از منکر.....
۴۰۲.....	۵. انتقاد، نظارت و نصیحت.....
۴۰۳.....	۶. مصلحت جامعه.....
۴۰۵.....	جایگاه مردم در نظام سیاسی اسلام.....
۴۰۹.....	آزادی و لیبرالیسم.....
۴۱۷.....	دین و سیاست.....
۴۲۳.....	گفتار ششم: اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری آیت‌الله خامنه‌ای.....
۴۲۵.....	مقدمه.....
۴۲۷.....	زندگی‌نامه آیت‌الله خامنه‌ای.....
۴۲۸.....	دوران تحصیلات.....
۴۳۰.....	دوران مبارزه سیاسی.....
۴۳۳.....	در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی.....
۴۳۵.....	فصل اول: کلیات و مفاهیم اساسی اندیشه سیاسی.....

۴۳۵.....	۱. جایگاه و مفهوم سیاست
۴۳۷.....	۲ موضوع سیاست
۴۳۹.....	چستی اندیشه سیاسی
۴۴۰.....	گونه‌شناسی اندیشه سیاسی اسلام
۴۴۱.....	الف. فلسفه سیاسی
۴۴۱.....	فلسفه سیاسی اسلام یا فلسفه سیاسی اسلامی؟
۴۴۶.....	آسیب‌شناسی فلسفه سیاسی اسلام
۴۴۸.....	ب. کلام سیاسی
۴۵۱.....	ج. فقه سیاسی
۴۵۵.....	فصل دوم: مبانی اندیشه سیاسی
۴۵۵.....	مقدمه
۴۵۸.....	الف. مبانی هستی‌شناسی
۴۶۰.....	۱. وابستگی جهان و انسان به قدرت برتر
۴۶۰.....	۲. آفریدگاری
۴۶۰.....	۳. دانش بی‌پایان خدا
۴۶۰.....	۴. عبودیت یکسان همه موجودات در برابر خدا
۴۶۱.....	۵. نفی عبودیت غیر خدا است
۴۶۱.....	۶. نفی طبقات اجتماعی
۴۶۲.....	۷. تأثیرات روانی توحید
۴۶۲.....	ب. مبانی انسان‌شناختی
۴۷۱.....	ج. مبانی فرجام‌شناسی
۴۷۳.....	فصل سوم: دین و سیاست
۴۷۶.....	۱. عدم شناخت اسلام
۴۷۷.....	۲. ادعای حفظ دین از فساد
۴۷۸.....	۳. تبلیغات اسلام آمریکایی
۴۷۸.....	۴. مقابله با جنبش‌های اسلامی
۴۷۹.....	۵. انتقام دشمنان اسلام
۴۸۱.....	فصل چهارم: فرد و جامعه
۴۸۵.....	جامعه آرمانی اسلامی

ویژگی‌های جامعه اسلامی از منظر مقام معظم رهبری	۴۸۶
جامعه جاهلی	۴۸۸
ویژگی‌های جامعه جاهلی	۴۸۸
آسیب‌شناسی جامعه اسلامی	۴۸۹
فصل پنجم: قانون در جامعه	۴۹۱
۱. تعریف قانون	۴۹۱
۲. ۱. فلسفه و اهمیت قانون	۴۹۱
۳. قانون تشریعی و قانون تکوینی	۴۹۲
۴. منشأ قانون	۴۹۳
۵. ویژگی‌های قانون اسلامی	۴۹۶
فصل ششم: آزادی در اندیشه سیاسی	۴۹۹
۱. گونه‌شناسی آزادی از نگاه اسلام	۵۱۲
الف. آزادی حقیقی	۵۱۵
ب. آزادی ظاهری	۵۱۶
۲. حدود آزادی	۵۱۶
ارزش‌های محدود کننده اجتماعی	۵۱۸
۱. موانع درونی آزادی	۵۱۹
۲. موانع بیرونی	۵۱۹
۳. نقد آزادی در تفکر لیبرالیستی غرب	۵۲۰
فصل هفتم: قدرت و اقتدار سیاسی	۵۲۹
انواع قدرت	۵۳۰
فصل هشتم: نظام سیاسی اسلام	۵۳۷
حکومت اسلامی	۵۳۷
ولایت	۵۳۹
مفاهیم و شرایط سلبی ولایت	۵۴۲
۱. ولایت نبوی	۵۴۴
۲. ولایت سیاسی ائمه علیهم‌السلام	۵۴۶
۳. ولایت فقیه	۵۴۸
ساخت قدرت در حکومت اسلامی	۵۵۰

- الف. مدل جمهوری اسلامی ۵۵۰
- ب. مردم سالاری دینی ۵۵۲
- اصول مردم سالاری دینی ۵۵۶
- سرانجام تحقیق ۵۶۱

- کتابنامه ۵۶۳
- کتابنامه گفتار اول ۵۶۳
- کتابنامه گفتار دوم ۵۷۰
- الف. منابع عربی ۵۷۰
- کتاب ۵۷۰
- کتابنامه گفتار سوم ۵۷۴
- کتابنامه گفتار چهارم ۵۷۶
- کتابنامه گفتار پنجم ۵۸۲
- کتابنامه گفتار ششم ۵۸۴

- فهرست آیات ۵۸۷
- فهرست روایات ۵۹۵
- نمایه ۵۹۷